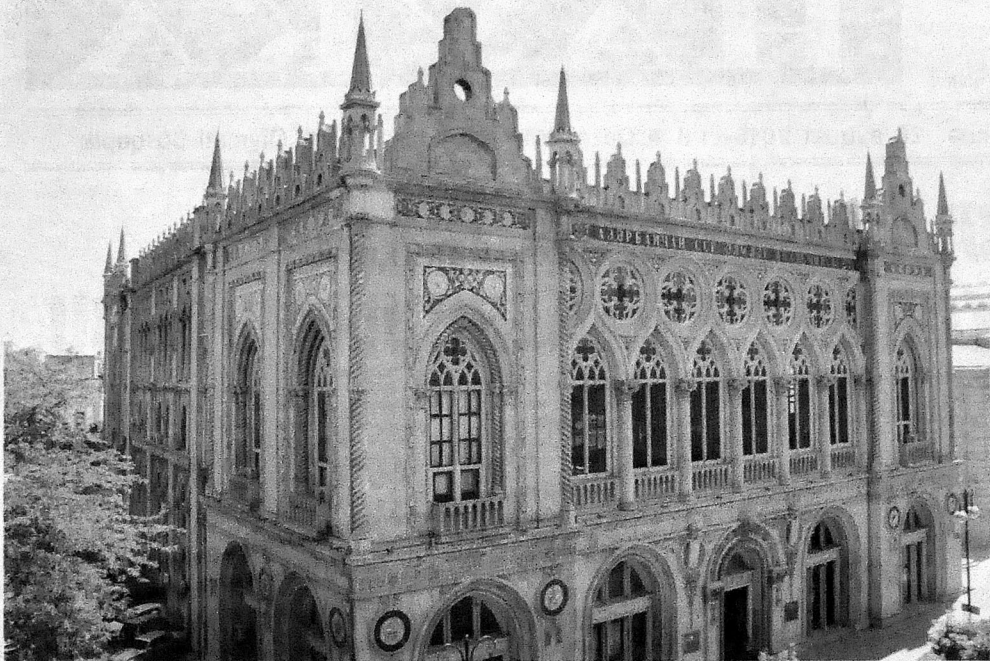

ELM HAQQINDA QANUN CİDDİ İSLAHATLARIN APARILMASINA İMKAN VERƏCƏK

Müzakirəsi uzun illər davam edən "Elm haqqında" qanun bu günlərdə Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən imzalanmış, kütləvi informasiya vasitələrində ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılmışdır. Oxucular və elm adamları tərəfindən maraqla qarşılanan qanunda Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 1-ci və 10-cu bəndinə uyğun olaraq, ölkədə elmi fəaliyyətin təşkil, idarə edilməsi və inkişafı sahəsində dövlət siyasətinin əsas prinsipləri, elmin və elmi-innovasiya fəaliyyətinin məqsədləri, elmi fəaliyyət subyektlərinin hüquq və vəzifələri, elmin maliyyələşdirilməsi mexanizmləri, elmi nailiyyətlərin stimullaşdırılması və onlardan istifadənin təşkilatı-hüquqi əsasları müəyyən edilmişdir.

Qanunda Azərbaycan Respublikası Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurasının yaradılmasının yeni proseduru müəyyən olunub. Bu, "Elm haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2016-cı il 14 iyun tarixli Qanununun tətbiqi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanında əksini tapıb.

Fərmana əsasən, elmi məussisə və təşkilatların həyata keçirdiyi elmi tədqiqat işləri

nin əlaqələndirilməsini təmin etmək məqsədilə Nazirlər Kabineti tərəfindən Azərbaycan Respublikası Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurası yaradılacaq. Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurasının fəaliyyəti Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilən Əsasnamaya uyğun həyata keçiriləcək. Bu qurumun əsas vəzifəsi ölkədə aparılan elmi-tədqiqat işlərinin əlaqələndirilməsi və təkrarçılığın aradan qaldırılma-

sı, müxtəlif elmi strukturların birgə elmi tədqiqatlara cəlb edilməsinə, fundamental və tətbiqi tədqiqatların, sahələrarası elmi-texniki proqramların həyata keçirilməsinə nəzarətin təmin edilməsi, onların nəticəliliyinin və səmərəliliyinin yüksəldilməsindən ibarətdir. Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurası öz tərkibində elmin əsas istiqamətləri zəminində elmi problemlər üzrə elmi sұralar yaradacaq. Elmi problemlər üzrə elmi sұraların tərkibi müvafiq istiqamətlər üzrə fəaliyyət göstərən elmi məussisə və təşkilatların və ali təhsil məussisələrinin yüksək ixtisaslı elmi kadrlarından formalaşdırılacaq.

Bundan əvvəl Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurası ölkə Prezidentinin "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının statusu haqqında" 4 yanvar 2003-cü il tarixli fərmayına uyğun olaraq AMEA-nin Rayaset Heyətinin 11 fevral 2004-cü il tarixli qərarı ilə yara-

dılıb və onun nəzdində fəaliyyət göstərir. Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurasının sədri AMEA-nin prezidenti Akif Əlizadədir. Bu sұra respublikanın bütün elmi-tədqiqat və ali təhsil məussisələrində təbiət, texnika, humanitar və ictimai elmlər sahəsində aparılan fundamental və tətbiqi tədqiqatların, sahələrarası elmi-texniki proqramların əlaqələndirilməsinə və onların həyata keçirilməsinə nəzarət edən səlahiyyətli orqan statusundadır.

"Elm haqqında" qanunda daha nələrin gündəmə gətirildiyinə gəlincə, bu sənəddə hələlə ölkənin siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni inkişafının təmin edilməsi, hər bir ölkə vətəndaşının rifahının və elmi səviyyəsinin yüksəldilməsi, yeni biliklərə yiyələnməsi və dünyanı dərk etmək kimi təbii və mədəni ehtiyaclarının ödənilməsinə elmin aparıcı rol və vəzifələri açaqlanmışdır.

(Davamı 3-cü səhifədə)

ELM HAQQINDA QANUN CİDDİ İSLAHATLARIN APARILMASINA İMKAN VERƏCƏK

(Əvvəlki 2-ci səhifədə)

Bu qanun həmçinin vətəndaşların əqli potensialının reallaşması və elmi nailiyyətlərdən istifadə edilməsində məqsədyönlü fəaliyyətin həyata keçirilməsi üçün hüquqi zəmin yaradacaqdır. Qanunda elmi işçilərin hüquq və vəzifələri, atestasiyası, işə qəbul qaydası, elmi dərəcə və adlar, elmi işçilərin sosial müdafiəsi, onların mükafatlandırılması, elmi fəaliyyətin stimullaşdırılması mexanizmləri, beynəlxalq elmi əməkdaşlıq və digər məsələlər öz əksini tapıb. Sənəddə özəl elmi müəssisələrin yaradılması, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının elmi fəaliyyəti maliyyələşdirmək məqsədi ilə ölkə qanunvericiliyində qadağan olunmayan digər fəaliyyət növləri, o cümlədən sahibkarlıqla məşğul olmaq hüququnun verilməsi, ali təhsil müəssisəsində "Tədqiqat universiteti" statusunun verilməsi diqqətçəkən məqamlardandır.

Azərbaycan Təhsil Surusunun sədri, professor Əjdər Ağayev bildirməlidir ki, "Elm haqqında" qanun elmin inkişafına yeni stimül verəcək, tədqiqatların və araşdırmaların keyfiyyəti daha da yaxşılaşacaq. Şüra sədrinin sözlərinə görə, qanunun tətbiqi barədə fərman elmi potensialın gücləndirilməsi istiqamətində yeni mərhələnin başlanğıcı sayıla bilər: "Düzdür, bu gün həm AMEA-da, həm də ali məktəblərdə elmin müasir tələblər səviyyəsin-

də qurulmasına və inkişafına çoxlu səylər göstərilir. Bununla bağlı tədbirlər həyata keçirilir. Eyni zamanda, ölkə başçısının da elmin inkişafına xüsusi dəyər qayğısı var. Müasir, inkişaf edən cəmiyyətin, eləcə də inkişaf edən elmin, texnikanın tələblərinə uyğun məsələlər sürətlə öz həllini tapır. Yeni sənəddə bu baxımdan mühüm dəyişikliklər aparılıb. Məsələn, hər bir universitetin nəzdində özəl elmi müəssisələrin yaradılması müsbət həldir və həmin müəssisələrin sahibkarlıq fəaliyyətinə keçməsi də normalda daxilində məqbuldur. Çünki hazırda universitetlər tərəfindən 5-10 milyon dəyər olan layihələr həyata keçirilir. Məsələn, ABŞ universitetinin bu cür layihələri var və onlar buradan çoxlu qazanc əldə edir, həmin gəlir də elmi-tədqiqat işlərinin genişləndirilməsinə yönəldir. Ele universitetlər də var ki, orada kənd təsərrüfatı müəssisələri və ya tibb kadrları hazırlanırlar. Onlar üçün kənd təsərrüfatı sahələri olmalıdır. Və ya həmin universitetin kənar rayonların birində ferması, istehsal məmullatları hazırlayaraq bazası olmalıdır. Bu, faydalıdır, ancaq burada sahibkarlıq fəaliyyətinin məqsədi görək aydınlaşdırılmalıdır. Sahibkarlıqdan gələn gəlir müəllimlərin əmək haqlarının artırılmasına, eza miyyə xərclərinə, ayrı-ayrı laboratoriyaların yaradılmasına, texniki təchizatların təminatına və s. sərf ediləcəkdir. Bu qazanc kimsə şəxsi marağına

və tədris-təhsildən kənar qrafalara yönəldilməməlidir".

Professor həmçinin tədqiqat universitetlərinin yaradılmasına da toxunaraq bildirdi ki, bu addım unudulmuş bəzi ənənələri yenidən bərpa edəcək. Çünki ali məktəb olan universitet və akademiya tipli yüksək ali məktəblər iki funksiyalı yerə yəti- rir. Belə ki, yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin hazırlanması və elmi-tədqiqat işlərinin aparılması - elmə ixtilafırla, keşiflərə uğurlar gələcək. Bu, gədim- dən universitetlərin funksiyasıdır. Bəlkə də bunlar indi unudulub və ya zəifləyib dəyə qanun- da qabardılıb və indi ali məktəblərə "Tədqiqat universiteti" statusunun verilməsi gündəmə gətirilib. Nəzərdə tutulub ki, universitetlərdə, yüksək tipli ali məktəblərdə elmi-tədqiqat işlərinin istiqaməti gücləndirilsin və bu məqsədlə yeni laboratoriyalar, elmi-tədqiqat institutları yaradılınsın. Çünki universitet də- didikdə, onun nəzdində elmi-tədqiqat institutları da təsəvvür olunur. Elmi-tədqiqat institutu olmayan universitet kamil elm ocağı ola bilməz. Buna görə də universitetlərinin müasirləşdirilməsi, innovasiya ilə qurulması, müasir texnologiyalara uyğun işçilərin genişləndirilməsi və kədr hazırlığı məsələləri daha çox diqqət mərkəzində olmalıdır.

Ekspertin fikrincə, bu sahədə aparılan islahatların bir neçə ildən sonra aydın şəkildə müşahidə etmək mümkün olacaq: "Artıq magistrantlarla və doktorantlarla məhələt hüqu-

qu verilib. Bu, özü müsbət addımdır və təhsilin keyfiyyətinə mütləq ciddi təsir göstərəcək. Belə ki, bakalavrdan sonra magistratura, magistraturadan sonra doktorantura ardıcılığı gözənilsə, kədr hazırlığında keyfiyyət də artırlar. Çünki gənclərin hərbi xidmətdə olduğu müddət təhsil qırr və ondan sonra psixoloji baxımdan həlsizlik yaradır, insan məqsə- dindən qaça bilir və ya tədris əhvali-ruhiyəsindən uzaqlaşır. Ona görə təhsil illəri bir-birini tamamlamalıdır. Bu mənada gənclərə məhələt hüququnun verilməsi həm də elmin gəncləşməsinə gətirib çıxaracaq".

Yeni qanunda elmi fəaliyyət sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığa geniş imkanlar açılır. Elmi fəaliyyətin subyektləri xarici ölkələrin elm və təhsil müəssisələri, beynəlxalq təşkilatlar və fondlarla əlaqələr yaradır, əməkdaşlıq haqqında müqavilələr bağlayır, elm sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət və qeyri-hökumət qurumlarına üzv olur, beynəlxalq elm və elmi-texniki program və layihələrdə iştirak edir. Bundan başqa, hər hansı bir elmi müəssisə və təşkilatlar beynəlxalq əməkdaşlığı genişləndirmək və elmi fəaliyyətin keyfiyyətini yüksəltmək məqsədi ilə xarici tərəfdaşlarla əməkdaşlıq və xarici dövlətlərdə müstəqil struktur bölmələri (elmi mərkəzlər, filiallar, laboratoriyalar, texnoparklar və digər) yaratmaq hüququna malikdirlər.

Rahman Salmanlı